Arvuti ja IKT kasutamise alused

Arvuti sisse ja välja lülitamine

- Hiir ja klaviatuur

Sissejuhatus

See brošüür, mida sa loed,

on osa brošüüride sarjast.

Brošüüride sari õpetab,

kuidas kasutada arvutit ja internetti.

Brošüürid on kirjutatud

lihtsalt loetavas ja arusaadavas keeles.

Iga brošüür on erineva teema kohta.

Brošüüride sarja kõik teemad:

1. Arvuti sisse ja välja lülitamine

- Hiir ja klaviatuur

2. Töölaud: failide liigutamine,

kaustade loomine ja kustutamine

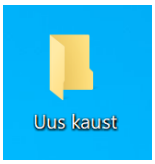

3. Juurdepääsetavuse tööriistad

- Klaviatuuri kiirkäsklused

4. Mälupulk

5. Microsoft Word

6. Videoredaktor

7. Ohutus internetis

8. Google Chrome

9. Google Maps

10. YouTube

11. Gmail

12. Facebook ja Messenger

13. Pixlr X

14. Curriculum Vitae Europass

Brošüüride sarja on kirjutanud eksperdid

7-st organisatsioonist.

Need 7 organisatsiooni on:

Associazione Uniamoci Onlus Itaaliast

Asociacija "Aktyvus Jaunimas"

Leedust

Centro Social e Paroquial Santos Martires

Portugalist

Tallinna Tugikeskus Juks Eestist

IES El Greco Hispaaniast

Towarzystwo Wspierania Inicjatyw

Spolecznych Alpi Poolast

Università Degli Studi Di Catania Itaaliast

Projekti kohta leiad rohkem lihtsat ja arusaadavat infot

sellelt veebilehelt:

https://accessibleinformationmaterial.blogspot.com/

Brošüüride sari on loodud

Erasmus+ projekti tulemusel.

Selle Erasmus+ projekti nimi on

Accessible Information Material.

SÕNAVARA

Erasmus+ on Euroopa Liidu programm,

mis rahastab erinevaid projekte.

Arvuti sisse ja välja lülitamine

Sissejuhatus

Selles peatükis sa õpid,

kuidas arvutit sisse ja välja lülitada ning taaskäivitada.

Erinevatel arvutitel on erinevad töötamise viisid.

Selles brošüüris õpid,

kuidas töötada Mac ja Windows arvutitega.

Mac arvutite sisse lülitamine

- Mac sülearvuti sisse lülitamiseks,

vajuta klaviatuuril **sisse lülitamise** nuppu.

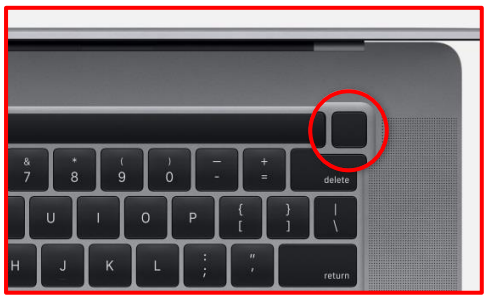

Sisse lülitamise nupp asub klaviatuuri ülemises paremas nurgas.

See nupp võib olla ruudu või ristküliku kujuga.

Nupul võib olla toite märk,

nagu see ⏻

Nupp võib olla ka tühi.

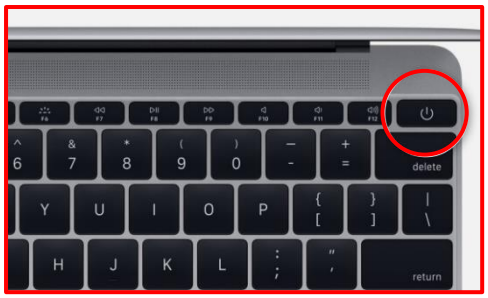

Kui vajutad sellele nupule, saad oma arvuti ka välja lülitada.

Mac lauaarvuti sisse lülitamiseks,

vajuta ümmargust nuppu.

Ümmargune nupp asub

arvuti tagumisel küljel.

Sisse lülitamise nupul on selline märk ⏻

Sellele nupule vajutades saad arvuti ka välja lülitada.

Mac arvutite välja lülitamine

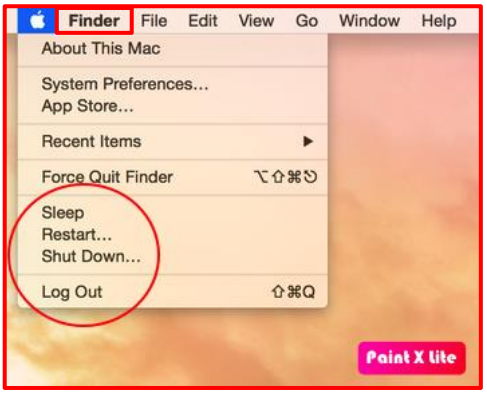

Mac arvutite välja lülitamiseks,

klõpsa nupul **Finder**.

Finder asub sinu arvuti ekraani

ülemises vasakus nurgas.

Avaneb menüü.

Klõpsa menüüs real Shut Down...

Shut Down tähendab inglise keeles välja lülitamist.

Pärast klõpsamist Shut Down…,

ilmub tekstiga ja nuppudega kast.

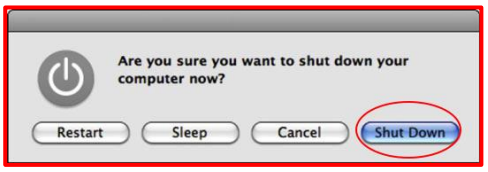

Klõpsa kastis oleval nupul **Shut Down**.

Mac arvutite taaskäivitamine

Mac arvuti taaskäivitamise jaoks,

klõpsa õuna moodi **Apple'i** nupul.

Apple'i nupp asub ekraani

ülemises vasakus nurgas.

Avaneb menüü.

Klõpsa menüüs real **Restart...**.

Restart tähendab taaskäivitamist.

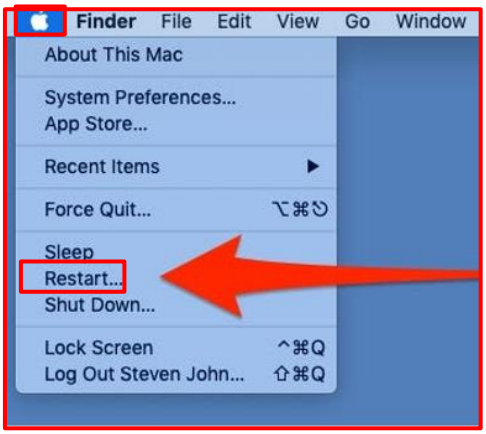

Pärast klõpsamist Restart…,

ilmub teksti ja nuppudega kast.

Klõpsa kastis oleval nupul **Restart**.

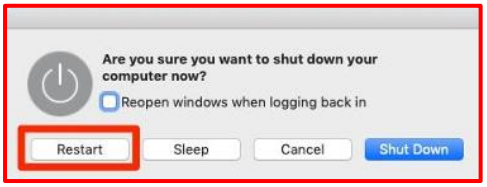

Windows arvutite sisse lülitamine

- Windows sülearvuti sisse lülitamiseks,

vajuta klaviatuuril **sisse lülitamise** nuppu.

Sisse lülitamise nupp asub tavaliselt

klaviatuuri üleval paremas nurgas.

Sisse lülitamise nupp võib asuda ka klaviatuuri üleval vasakus nurgas.

Sisse lülitamise nupp on selle märgiga ⏻

Sellele nupule vajutades saad arvuti ka välja lülitada.

- Windows lauaarvuti sisse lülitamiseks, vajuta arvuti korpusel olevat **sisse lülitamise** nuppu.

Sisse lülitamise nupp asub tavaliselt arvutikorpuse esiküljel.

Sisse lülitamise nupp on selle märgiga: ⏻

Windows arvutite välja lülitamine

Windows arvuti välja lülitamiseks, klõpsa nupul **Start**.

Nupp **Start** asub arvuti töölaua all vasakus nurgas.

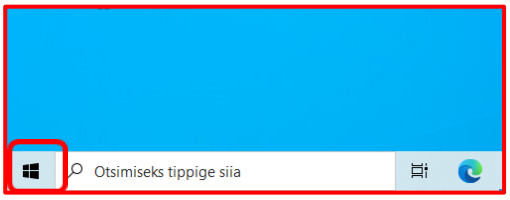

Avaneb menüü.

Klõpsa menüüs nuppu toide.

Nupp toide on sellise märgiga: ⏻

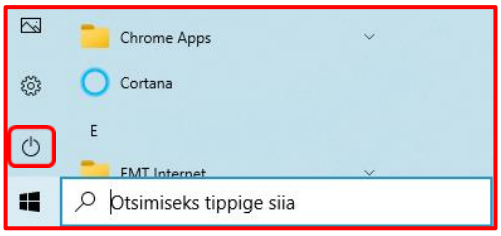

Avaneb uus menüü.

Klõpsa menüüs real **Sule arvuti.**

Sule arvuti tähendab arvuti välja lülitamist.

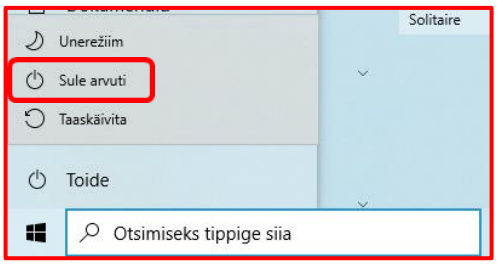

Windows arvutite taaskäivitamine

Arvuti võid taaskäivitada, kui arvuti on liiga aeglane.

Seda võid teha ka siis, kui arvuti on kokku jooksnud

ja sa ei tea, mida teha.

Windows arvuti taaskäivitamiseks,

Klõpsa nupul **Start**.

Nupp **Start** asub arvuti töölaua

all vasakus nurgas.

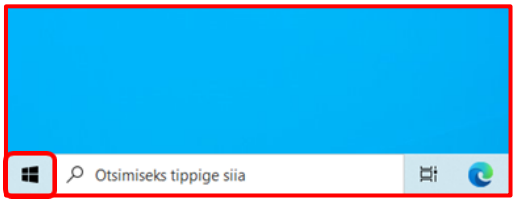

Avaneb menüü.

Klõpsa menüüs nuppu toide.

Nupp toide on sellise märgiga: ⏻

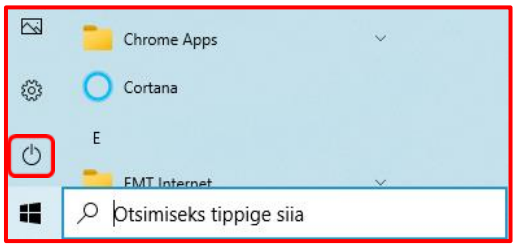

Avaneb uus menüü.

Klõpsa menüüs real **Taaskäivita.**

Taaskäivitamine tähendab,

et arvuti lülitab ennast välja

ja siis uuesti sisse.

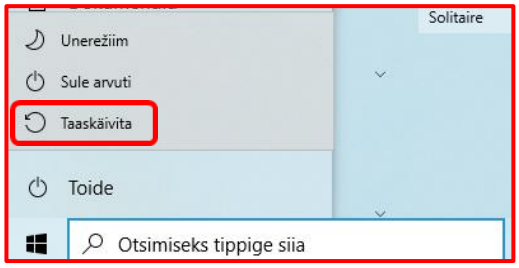

Hiir ja klaviatuur

Sissejuhatus

Selles peatükis sa õpid,

kuidas kasutada hiirt ja klaviatuuri.

Hiir

Hiir võimaldab sul liigutada kursorit

ja klõpsata programme.

Kursor on nähtav ja liikuv tähis,

mis näeb välja nagu nool.

Kursor on nähtav sinu arvuti ekraanil.

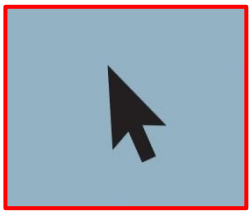

Hiire kasutamiseks,

haara hiirest parema käega.

Aseta oma nimetissõrm

hiire vasakule klahvile.

Aseta keskmine sõrm hiire paremale klahvile.

Aseta hiir puhtale alusele.

Sa võid asetada hiire lauale,

klaviatuuri kõrvale.

Hiire võid asetada ka hiirematile.

Juhtmega hiire ühendamine arvutiga

Vaata juhet, mis tuleb välja

sinu hiirest.

Juhtme üks ots on kinnitatud hiire külge.

Teine ots on vaba.

Kasuta seda vaba otsa,

et ühendada hiir arvutiga.

Juhtme otsa ühendamiseks arvutiga

otsi üles arvutil asuv ruudu kujuga ava.

Leia ava, mis sama suuruse ja kujuga

nagu juhtme vaba ots.

Selle ava nimi on **USB-pesa.**

Juhtme vabas otsas on **USB-pistik.**

Pane **USB-pistik USB-pesa** sisse.

Sisesta pistik ettevaatlikult.

Kui sisse panemine ei õnnestu,

keera USB-pistik teist pidi ja proovi uuesti.

Bluetooth ühendusega hiire ühendamine arvutiga

Ühenda **Bluetooth vastuvõtja**

oma arvutiga.

Bluetooth vastuvõtja on

hiirest eraldi olev väike seade.

Bluetooth vastuvõtja ühendamiseks,

otsi üles arvutil olev ruudu kujuga ava.

Leia ava, mis on sama suuruse ja kujuga

nagu sinu Bluetooth vastuvõtja.

Seejärel lülita hiir sisse.

Selleks kasuta hiire all asuvat nuppu.

Nüüd on hiir valmis kasutamiseks.

Kui hiir ei tööta, siis järgi hiire kasutamise juhised.

Need leiad pakendist, milles hiir oli.

Hiire kasutamine

Hiirega saad liigutada kursorit.

Kursor on nähtav ja liikuv tähis,

mis näeb välja nagu nool.

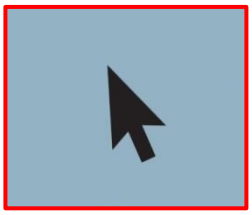

Kursor on nähtav sinu arvuti ekraanil.

Kursori liigutamiseks ekraanil,

hoia hiirt parema käega.

Liiguta hiirt pinnal, millel hiir asub.

Klõpsa ühe korra hiire **vasakul klahvil**,

et midagi valida või avada menüü.

Tee topeltklõps hiire **vasaku klahviga**,

et avada faile ja kaustu.

Topeltklõpsu tegemiseks vajuta kiiresti

kaks korda järjest hiire vasakut klahvi.

Klõpsa ühe korra hiire **paremal klahvil**,

et ilmuks nimekiri sellest,

mida saad teha valitud faili või kaustaga.

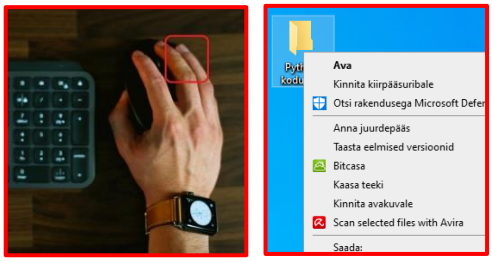

Hiire keskel asub **ratas**.

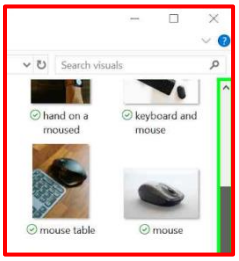

Seda saad kerida sõrmega üles ja alla.

Nii tehes saad hiirega kerida

üles ja alla avatud lehte või menüüd

Millegi liigutamiseks, aseta sellele kursor.

Seejärel hoia näpuga all vasakut klahvi

ja vii soovitud asi uude asukohta.

Kui oled valmis, vabasta vasak klahv.

Nii saad liigutada pilte, ikoone ja muud.

Puuteplaadi kasutamine

Igal sülearvutil on **puuteplaat.**

Puuteplaat on ristküliku kujuga seade,

millel on eriline pind.

Puuteplaat asub klaviatuurist allpool

Puuteplaadiga saad teha samu tegevusi

nagu arvutihiirega.

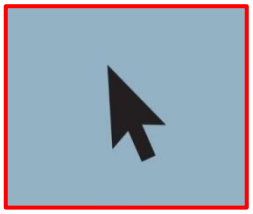

Puuteplaadiga saad liigutada **kursorit.**

Kursor on nähtav ja liikuv tähis,

mis näeb välja nagu nool.

Kursor asub sinu arvuti ekraanil.

Libista puuteplaadil oma sõrmi,

et liigutada kursorit.

Puuteplaadil on parem ja vasak nupp.

Nendel nuppudel on samad ülesanded

nagu sinu arvuti hiire klahvidel.

Mõned puuteplaadid on ilma nuppudeta.

Kui sinu puuteplaadil pole nuppe,

klõpsa puuteplaadi alumist paremat nurka.

Nii saad seda kasutada

kui hiire paremat klahvi.

Klõpsa puuteplaadi alumist vasakut nurka.

Nii saad seda kasutada

kui hiire vasakut klahvi.

Klaviatuuri kasutamine

Arvuti **klaviatuur** on seade,

mis on täidetud klahvidega.

Lauaarvutite puhul

on klaviatuur eraldi seade.

Sülearvutite puhul

asub klaviatuur ekraanist all.

Klaviatuuri saad kasutada

programmides teksti kirjutamiseks

ja internetis otsingute tegemiseks.

Teksti kirjutamiseks

vajuta tähtedega klahve.

Sõnadele vahe jätmiseks

kasuta **tühiku** klahvi.

Tühiku nupp on pikk klahv klaviatuuri alumises osas.

Suurte tähtedega kirjutamiseks

vajuta samal ajal korraga

klahvi **Shift** ja tähe klahvi.

Terve teksti kirjutamiseks

Suurte tähtedega

vajuta ühe korra **Caps Lock**

ja siis kirjuta tähed.

Uuesti väikeste tähtede kasutamiseks vajuta jälle klahvi **Caps Lock**.

Tähtede kustutamiseks

vajuta noolega **kustutusklahvi**.

Selle klahvi nimi on **Backspace**.

Numbrite kirjutamiseks

kasuta **numbriklahvistikku.**

Numbriklahvistik asub klaviatuurist vasakul.

Kui numbriklahvistik ei tööta,

siis vajuta klahvi **Num Lock**.

Selle klahvi nimi võib olla ka

Bloc Num.

Seejärel vajuta jälle numbriklahvistikul numbreid.

Num Lock klahv lukustab numbriklahvistiku.

See klahv samuti teeb numbriklahvistiku lukust lahti.

Numbreid saad kirjutada ka siis,

kui kasutad numbritega klahve,

mis asuvad klaviatuuri ülaosas.

Kui see viis ei tööta,

siis vajuta korraga klahvi **Alt Gr**

ja soovitud numbri klahvi.

Alt Gr klahv asub klaviatuuri all osas, tühiku nupust paremal pool.

Osad klahvid on kahe märgiga.

Need märgid asuvad üksteise kohal.

Alumise märgi kasutamiseks,

pead seda klahvi lihtsalt vajutama.

Ülemise märgi kasutamiseks,

pead korraga vajutama klahvi **Shift**

ja soovitud märgiga **klahvi**.

+

Arvuti ja IKT kasutamise alused

Lihtsas keeles teksti autorid: Eleonora Di Liberto, Cátia Brôco, Julián Antonio Díaz-Toledo Gómez, Mª Sagrario López Sánchez, Mª Rosa Sánchez López Guerrero, Veronika Juknevičienė, Živilė Paulauskaitė, Roberta Piazza, Valentina Perciavalle, Simona Rizzari, Anna Krasnowska, Malle Oberpal, Kaja Vaabel.

Kujundajad: Martina Di Liberto, Sandra Belchior, Julián Antonio Díaz-Toledo Gómez, Tomaš Karnecki, Simona Rizzari, Piotr Grzegorz Bendiuk, Malle Oberpal, Kaja Vaabel.

Selle lihtsalt loetava teksti **kontroll-lugemise** tegi**:** M. Kumpas

Sissejuhatuse illustratsioonid: https://pixabay.com/it/

https://accessibleinformationmaterial.blogspot.com

Kaasrahastas
Euroopa Liidu programm
„Erasmus+"

"Euroopa Komisjoni toetus käesoleva väljaande koostamisele
ei tähenda väljaandes esitatud sisu kinnitamist.
Väljaandes esitatud sisu peegeldab vaid autorite seisukohti.
Euroopa Komisjon ei vastuta selles sisalduva teabe kasutamise eest."